

פרשת חוקת

ד"ר חזות גבריאלי – מדור הגיגים

ההיגיון בחוסר טעם

השיטוט שלי במרחבי הפרשנות אחר מצוות "פרה אדומה" הפתיעני. רוב הפרשנים מדברים על חוסר היכולת להבין מצווה זו, המוגדרת בתורה כחוקה, אולם בד בבד הם מאתגרים את חכמת שלמה המלך ("אמרתני אחכמה...") ומציעים מגוון פרושים החושפים את סודה של מצווה זו.

הבעייתיות בהבנת המצווה אינה רק בשל "יסוד הסתירה" הפנימית שבה (= מטמאת את הטהור ומטהרת את הטמא) אלא בכל רבדיה. למעט "יסוד הסתירה" המייחד אותה, שאר הקשיים מאפיינים מצוות רבות. מהי טומאה ומהי טהרה? מהי טומאת מת? אופן הכנת האפר הנראה כ"מעשה כשפים", צבעה של הפרה, ועוד.

על אף שרבי יוחנן קבע בסופו של דבר כי זו "גזרה", וככזו, היא חסרת טעם, פרשנים מציעים טעמים לרכיבים שונים של המצווה או לטעמה המרכזי. להלן מספר דוגמאות:

ר' יוסף בכור שור (מבעלי התוספות) – "החמירו עליו לבקש אפר פרה אדומה שהיא יקרה בדמים".

רש"י – לכפר על מעשה העגל.

ספורנו – זה עניין אליגורי, כי החטא נמשל לצבע אדום.

מהר"י פתיה (מנחת יהודה) – כמו תרופה מועילה לאדם חולה הפוגעת באדם בריא.

רש"י הירש – פרה מבטאת את שיא עוצמת החיות, המוות הוא ניתוק ולכן הדרך להיטהר היא להתחבר אליה.

הרב סולובייצ'יק – פרדיגמה לכל המצוות, ללמדנו שאין אנו יכולים להבין את טעמם של כל המצוות.

ומן התקופה המודרנית מצאתי אפילו את: "טעמה של פרה אדומה הינו עצם העובדה שאין בה טעם כלל ועיקר". גדול מסבירי הטעמים למצוות, **'ספר החינוך'**, הרים ידיים: "במצווה זו רפו ידי ואירא לפצות פי עליה גם בפשט".

באשר ל"יסוד הסתירה" ובהתייחס לדברי מהר"י פתיה עלה בראשי רעיון הקרוי במחוזותינו "הפוך על הפוך". בסופו של דבר אין כאן יסוד אי-רציונאלי אם נאמר כי ההרכב הכימי של האפר מתנהג כמו תרופה. לחולה (=טמא) הוא עוזר ולבריא (=טהור) הוא מזיק. ובכן, האם לכך התכוונה התורה? דרכי ההכנה של אפר הפרה הם בדיוק כמו ריקחה של כל חומר יקר ערך, ובשל כך, צריכה להיות הקפדה יתרה על טיב, איכות ומינון החומרים. אבל, וכאן מגיע העיקר, הקב"ה

מבקש כי נכין באמצעות חומרים ונוסחאות מן הטבע, אפר שהשפעתו הינה על מהויות רוחניות, טומאה וטהרה, שמקורן מחוץ למה שנתפס בעינינו כטבע.

הוא הוא הדבר אשר השיב רבי יוחנן לתלמידיו: "חייכם, לא המת מטמא ולא המים מטהרין...גזרה גזרתי, אי אתה רשאי לעבור על גזרתי". ברם, המת מטמא! והמים מטהרין! כיצד אם כן אומר ר' יוחנן כך? כוונתו לומר, כי זה מה שרואות עינינו וכך מצווה התורה עצמה, אולם, זו אינה התמונה האמיתית, זה אינו ה"דבר כשלעצמו" בלשון קאנטיניאנית. נמצאנו למדים, כי בסל התרופות הלאומי, מצאנו סוג מיוחד של תרופות (=מצוות) המתחזות לטבעיות אולם מהותן 'על טבעית'.

והנה הפתעה! פרה אדומה אינה חדשה עבור עם ישראל. את סדנת המבוא לסוג המצוות אותם יקבלו בהר סיני, עברו בני ישראל כבר במרה. שם קיבלו שבת, דינין ופרה אדומה. הללו נבחרו בכוונה אלוקית כג' אבות טיפוס כדי 'שיטעמו' מכל הסוגים.

דינים - הם המצוות ההגיוניות שבין אדם לחברו. כל בר-דעת מבין כי הם הכרחיים לקיום חיי חברה תקינים.

שבת - היא אות ברית בין הקב"ה וכנסת ישראל, מעידה על בריאת העולם, אבל גם בעלת יסודות סוציאליים של מנוחה. שילוב מצוות של 'בין אדם לחברו ו'בין אדם למקום'.

פרה אדומה - מצווה שכולה בין אדם למקום. בעלת יסודות כאילו טבעיים אבל מצויה כולה בתוך ה'על טבעי'.

נמצאנו למדים כי דווקא קבוצת מסוימת של מצוות זכתה לשם חוקה מלשון חוק, על אף שכל המצוות הם חוקי ד', **ואנו מצוים לקיים חוק אך ורק בשל היותו חוק ולא בשל הגיונו.**

להערות: hazutg@gmail.com